

• KÜLTÜR •

DOĞAN KUBAN

İSLAM POTASI İÇİNDE BİR POLİTİK KÜLTÜR ÇÖKÜNTÜSÜ İÇİNDEYİZ

Çağdaş Bilgi Yokalmaz, Fakat Öğretim Çökebilir

Türkiye’de bilgi ve yeteneklerle ilgisi olmayan bir politik yazın ortamı var. Çerçevesini politik kavgalar ve cehalet saptıyor. Gelişmiş ülkelerde entelektüel söylem politik söylemi etkileyebilir. Türkiye’de bu olası değil. Politikacılara Heidegger ya da Wittgenstein’la, ya da varoluşçulukla başlayan bir söylem dinletemezsiniz. Böyle bir entelektüel hazırlıkları yok. Türkiye’de her düşünceyi, halkın ortak politik kültürü sınırlıyor ve yönlendiriyor. İslam potası içinde bir politik kültür çöküntüsü içindeyiz.

Bu gün eğitimin içinde bulunduğu kırılma durumu, Yirminci Yüzyıl uygarlığına Cumhuriyet ile açılan Türkiye’nin 1980’den sonra geçirdiği kültür şoklarının sonucudur. Çağdaşlaşmamızı engelleyen temel olgu yirminci yüzyıl kültürünün dünyayı içine yerleştirdiği entelektüel yapının dışında kalmaktır. Bugün bu izolasyonun aracı olarak ilk ve orta öğretim programlarını gelişmiş dünya standartlarından ayıran içeriksel zorlamalar var. Üniversite öğretiminin kalitesi zayıf olsa bile, dünya ile ilişkisini kesmek olası değildir. Fakat kalitesinin düştüğünü görmek için aptal olmamak yeterli. Örneğin Türkiye’de akademik tıp Alman Hocalar sayesinde çok ileriydi. Sonra Hacettepe büyük bir atılım yaptı. Bugün de kenarda köşede kişisel çabalar var. Fakat genel tıp eğitiminin halini ünlü hocalara sorun. Aynı şeyleri başka alanlarda da dinleyebilirsiniz. Bu bağlamda uluslararası istatistikler de aydınlatıcıdır. Fakat bu konuda hemen umutsuzluğa düşmek gereksiz.

Bugün insanları, bütün dünya ile ozmoz içinde olan uluslararası iletişim ve fiziksel çevre eğitiyor. Kimse okula hapis değil. Kaldı ki Türk toplumu 1980’den sonra geleceğe dönük pek çok düşünce üretmiş, milyonlarca genç yetiştirmiştir. Endişe 1980’e kadar Türkiye’nin eriştiği hızı yavaşlatmanın, bugün zorluklar içinde yaşayan bir dünyada, ülkeye çok ağır mal olmasıdır.

Tarih binlerce yıllık birikimlere sahip bir hazine olsa bile, bundan yüz yıl önce dünya nüfusunun çoğunluğu ortaçağdaki insanlar gibi yaşıyordu. Çocukluğunda ve gençliğimde elektrik, su, yol ve telefonu tanımamış, kağından başka aracı olmayan bir Anadolu’yu biliyorum. Bu geçmiş ve bu güne ulaşmanın aşamalarını doğru dürüst anlatmadan, cahil halka sadece bugünden ve 1500 yıl öncesinden söz edersek, bu toplumsal bir zoraki bunama olur.

Sadece kendi geçmişini içeren bir öğretim programı toplumu dünyadan koparır. Gerçi bu günkü iletişim dünyasında bu tam olarak gerçekleşemez. Fakat kısıtlı öğretim programları toplumu çağdaş dünyadan uzaklaştıracak, yani geride bırakacaktır. Bugünkü ilk ve orta öğretim programı bu nitelikte. Google’da kolayca bulunan dünya öğretim programlarıyla bizimkini bir karşılaştırmak durumu anlamağa yeter.

Tanzimat’ta Ali Paşa yeni açılan idadilere dünya tarihi yazacak bir Osmanlı bulamadığı için Fransızcadan bir çeviri yaptırmıştı. Osmanlı eğitimciler bunu Kitab-ı Enbiya’ya uymadığı için kabul etmemişlerdi. Sadece Harbiye’de dünya tarihi askerlere öğretildi. Vatani kurtaranlar da ordudan çıktı.

BİLGİ ORTAKLIĞINDAN VAZGEÇEMİYİZ

Dünya ile bilgi ortaklığından vazgeçmek olası değildir. Çünkü bu her alandaki ortaklığın temel koşuludur. Müslüman toplumlar, dünyayı sallayan şeyin top tüfek noksanı değil, yeni düşünceler olduğunu hâlâ anlamadılar.

Modernizm, Yirminci Yüzyılda gelişmenin adıdır. Birinci Dünya Savaşı’ndan önce ortaya çıktı, iki savaş arasında geliş-

ti. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra akıl almaz bir teknolojik patlama ile geçmişin dünyasını sonlandırdı.

Cumhuriyetin ilk kuşakları Avrupa ne yaptıysa öğrenmeye çalıştılar. Bu bağlamda örgütlenme ve çaba, bütün olumsuz politik gelişmelere karşın, 1980’e kadar sürdü. Bugün Türkiye’de bilgi ve kültür adına ne varsa 1923 ile 1980 arasında Türk halkının ürettikleridir. Bugünkü Türkiye’yi o yarım yüzyıl yarattı.

Fakat benim yaşadığım dünya çok hızlı değişti. 1990’dan sonra yetişen genç kuşaklar sadece yeni dünyayı biliyorlar. Ahşap evli bir İstanbul, elektriksiz bir köy, yolsuz, otomobilsiz ve telefonsuz bir Türkiye’yi hiç görmediler. Onlara daha çok Kuran okutsak ve başlarını örtsek de tutucu olamayacaklar. Babalarından çok daha fazla internet kullanacak, televizyon izleyecek ve telefonsuz yapamayacaklar. Onlar da çevreleri kadar hızlı değişiyor. Yakın geleceği onlar biçimlendirecek.

Türkiye’nin sorunu, gelişmiş ülkelere göre nerede olması gerektiğini saptamasıdır. Bu statüyü toplumun bu bağlamdaki bilgi ve bilinci saptayacak. İthal ettiğimiz tüketim eşyalarını yarım yamalak kullanmanın dışında, yirminci yüzyılın entelektüel gelişmesine katılmadığımızı unutmayalım. ‘Marx’ı, Freud’u, Einstein’ı biliyoruz. Sartre’ı Heidegger’i, Wittgenstein’i da işittik, bizde de Picasso gibi ressam var’ demek, kendimizi aldatmak ve alay konusu olmaktır.

CUMHURİYET’E KARŞI İÇERİKSİZ AŞAĞILAMA

Sevgili Okuyucular,

Aşağıdaki 20 yüzyıl modernizm sorunlarını Cumhuriyet tarihi bağlamında irdeleyin. Ve 1923’den 1980’e kadar nereye geldiğimizi, sonra işlerin nerede sarpa sardığını saptamağa çalışın.

Modernizm bir historisizm çağı değildir. Bizim ulusun tarih bilincini oluşturmak için yaptığımız çaba da bir historisizm değildi. Fakat amacına ulaşabildi mi? Bugün halk katında uydurma bir Osmanlı hikayeciliği ve Cumhuriyeti kuran bir çağa karşı geliştirilen içeriksiz aşağılama, benim kuşağımın hayal edemeyeceği düzeyde ve bilim dışıdır.

Modernizm çok parçalı, uyumsuz bir dünya imgesi yarattı. O çağdan sonra edebiyat, sanat ve felsefe parçalanmış bir dünya yansıttılar. Bir bütünün parçaları olamayan olgular, nesnelere, sanat yapıtları hatta felsefi düşünceler neredeyse kişisel röportaj niteliği kazanmıştır. Referansları evrensel bir bütünden değil, kendilerinden kaynaklanır. Soyut sanat, fenomenoloji, İngiliz analitik felsefesi, pragmatizm okul-

ları bu tavırların ifadesidir. 19. yüzyıl idealizminin yerini almıştır. Hegel yerine Heidegger ya da Wittgenstein. Bizde de bu akımların izleyicileri var. Fakat Türk toplumu için bütün bu düşünce ve artefakt’lar bir ucube niteliği taşıyor.

20. Yüzyıl, bilim alanında da 19. Yüzyıl’ın genellemeciliği yerini mikro boyutlarda araştırmaya bırakmış, fizik ve biyoloji bu alanlarda gelişmiştir. Pek çok Türk bilim adamı bu alanlarda çalışıyor. Fakat toplumun bu gelişmelerden haberi yok.

Bir bütünsellik arayışından uzaklaşan dünyada gelişen teknoloji ve üretimi bir düzen içinde tutma gerekliliği, fonksiyonizm (işlevselcilik) bir temel disiplin olarak benimsetti. Fonksiyonizm mimaride ve planlamada, sosyolojide, antropolojide, davranış bilimlerinde düşünce ve tasarımları yönlendirmiştir. Bu dönemde Freud’la başlayan psikanaliz giderek seks konusunda büyük bir açılım getirmiş, feminizm ve kadın hakları da bu kuramlardan yararlanmışlardır. Türkiye’de

de Freud’u bilen çok. Ama bu düşüncelerin gelişmesinin seks konusunda getirdiği büyük açılımı Türk politikacılarının anlamadığını söylemek olanaksız. Kadının statüsü Atatürk’ten bu yana değişmedi.

Sanayi üretiminin çeşitliliği ve iletişim teknolojisi, bütün etik ve estetik değerleri yerinden oynatmıştır. Bu da işlevselciliğin de beslediği bir görecelilik kavramını ortaya çıkarmıştır. Mutlak gerçekler, ideolojiler bu çağın ağırlık verdiği davranışlar değil. Türkiye üniversitelerinde bunlardan haberi olanlar kuşkusuz var. Fakat toplum ve onu yönetenler bu bağlamda da henüz aydınlanmadı.

Bunalmış bir dünyada yaşıyoruz. Yüzyıl öncesinin modernizmini bile öğrenememiş bir toplumda ilkel öğretim çalkantıları, 20. yüzyıl başına dönmek anlamına gelir. Dünya ile aramız açılır. Türkiye’deki gelişmeleri yaşamayan İslam ülkelerinin acıklı hali gözümüzün önünde.

Fakat eşsiz bir tarihi, enerjisi, kentleşme iradesi ve istekleriyle Türk toplumunun dünyanın entelektüel paryası olmayacak bir kimliğe sahip olduğuna inanmak gerek..

Eşsiz bir tarihi, enerjisi, kentleşme iradesi ve istekleriyle Türk toplumunun dünyanın entelektüel paryası olmayacak bir kimliğe sahip olduğuna inanmak gerek

Tayfun Akgül

